

BADIIY ADABIYOTDA BOLALAR HAJVIYOTI

Samadova Madinaxon

*Qo'qon Universiteti Boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada badiiy adabiyotda bolalar xarakterining nozik tasvirini o'rganing. Bu maqola begunoh qahramonlardan tortib murakkab, axloqiy jihatdan noaniq figuralargacha bo'lgan ko'p qirrali tasvirlarni o'rganadi. Turli xil hikoyalarni o'rganib, xarakter rivojlanishining hikoya qilishga ta'sirini ochib beradi. Adabiy ob'ektiv orqali, kashf eting. Bu tasvirlar bizning bolalik, axloq va qahramonlar va ularning xayoliy dunyolari o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni tushunishimizga qanday hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: Bolalar adabiyoti, bolalar yozuvchilari, badiiy tasvir, kitobxon, ko'rgazmalilik, fantaziya, yumor, bolalar hajviyoti, badiiy til, adabiy til.

Kirish

Bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyati – u o'zgaruvchan hodisa bo'lib, u kitobxon yoshi, tarixiy davr va ijtimoiy muhit bilan bevosita bog'liq. Kitobxon yoshini hisobga olish Bolalar adabiyotining eng asosiy xususiyatlaridandir. Masalan, maktabgacha yoshdagi bolalarda bu ko'rgazmalilik, ezgulik va yovuzlik kuchlarining oddiy ko'rinishdagi ziddiyatlariga asoslangan bo'lsa, o'smirlar uchun yaratilgan adabiyotda murakkab hayotdagi murakkab kishilarning ruhiyati ochila boshlaydi.

Bolalar adabiyotining yana bir xususiyati uning harakatga boyligidir. Bundan Bolalar adabiyotida syujetga bo'lgan talab ham kelib chiqadi. U voqealarning tezkor, qiziqarli, fantaziya, yumorga boy ravishda yechilishini talab qiladi.

Bolalar adabiyotining shakllanishi deyarli barcha xalqlarda asosan ma'rifatparvarlik va maktab-maorif tizimi islohotlari bilan chambarchas bog'liq. O'zbek Bolalar adabiyotining barqarorlashuvi ham 19-asr 2 yarmi – 20-asr boshlaridagi ma'rifatparvarlik harakatiga borib taqaladi. Saidrasul Aziziy, Munavvarqori, Abdulla Avloniy, Hamza Hakimzoda Niyoziy va boshqa o'nlab ma'rifatparvarlarning „Yangi usul“ („usuli jadidiya“)dagi o'zbek maktablari talabalari uchun yaratgan ellikka yaqin alifbo va o'qish kitoblari o'zbek Bolalar adabiyotining tom ma'nodagi yorqin namunalari hisoblanadi. Bolalar adabiyotiga bolalar uchun maxsus yaratilgan asarlar sifatida qarash, uning o'ziga xos tamoyillarini belgilash 20-asr boshlariga xosdir.

Asosiy qism

O'zbek Bolalar adabiyoti jahon Bolalar adabiyotining ilgor an'analari ta'sirida rivojlandi. Jahon Bolalar adabiyotining nodir namunalari o'zbek tiliga tarjima qilindi, „Gulliverning sayohatlari“ (J. Svift), „Robinzon Kruzo“ (D. Defo), „Tom tog'aning kulbasi“ (Bicher Stou), „So'na“ (E.Voynich) kabi jahon adabiyotining nodir asarlari o'zbek bolalarining ham mulki bo'lib qoldi.

40-60- yillarda o'zbek Bolalar adabiyoti yanada rivojlandi, bolalar yozuvchilarining safi Nosir Fozilov, Xudoyberdi To'xtaboyev, Tolib Yo'ldosh, Farhod Musajonov, Latif Mahmudov va boshqa qalamkashlar hisobiga kengaydi. Uyg'un, Mirtemir, Asqad Muxtor, Said Ahmad, Shuhrat, Mirzakalon Ismoilov, Mirkarim Osim singari kattalar adabiyoti vakillari ham bolalarga atab asarlar yaratdilar.

50-60- yillarda G'afur G'ulomning „Shum bola“, Oybekning „Bolalik“, Abdulla Qahhorning „O'tmishdan ertaklar“, Nazir Safarovning „Ko'rgan-kechirganlarim“ qissalari nasriy Bolalar adabiyoti rivojiga munosib ulush bo'lib qo'shildi. Xudoyberdi To'xtaboyevning „Sehrlil qalpoqcha“, „Sariqdevni minib“, „Sariq devning o'limi“ asarlari ham sara asarlar qatoridan o'rin oldi. Bular ko'pgina xorijiy tillarga tarjima qilindi. Hakim Nazirning „So'nmas chaqmoqlar“, „Yonar daryo“, „Kichkintoy“ qissalari, „Lochin qanotlari“ romani davrning dolzarb muammolarini qamrab olishi, badiiy tasvirning o'ziga xosligi bilan e'tibor qozondi.

Bolalar adabiyotida badiiylik bilan bir qatorda ma'rifiylik ham yetakchi o'rin tutadi. Chunki Bolalar adabiyoti namunalari yoshlarni insoniy fazilatlar ruhida tarbiyalashga ham xizmat qiladi. Barcha davrlar Bolalar adabiyotining taraqqiyot tamoyillari, avvalo, ma'rifiylik va tarbiyaviylikda aks etadi.

Biroq Bolalar adabiyoti rivojlanib borgani sari uning sof badiiyat unsurlarini egallashga intilishi va umumadabiyot taraqqiyot tamoyillari bilan hamkorligi ham ko'zga tashlanadi. Jumladan, 20-asr boshlarida o'zbek Bolalar adabiyotida ko'proq ma'rifatparvarlik g'oyalari yetakchilik qilsa, 30-yillar Bolalar adabiyotida realistik adabiyot tamoyillari ustuvor, 50-60-yillar Bolalar adabiyotida sarguzasht fantastik adabiyot elementlari kuchaydi.

80-yillar Bolalar adabiyotida psixologizmning kuchayishi, yosh qahramon talqinida uni yosh bola tarzida emas, hayotga tobora jadal kirib kelayotgan, o'z qarashlariga ega bo'lgan shaxs sifatida tasvirlashga intilish ruhi mavjud.

O'zbek Bolalar adabiyoti taraqqiyotida 90-yildar yangilanish davri bo'ldi. Istiqlol sharofati bilan milliy, madaniy, adabiy va diniy qadriyatlarining tiklanishi Bolalar adabiyoti namoyandalari ijodiga ham sezilarli ta'sir qildi, ularning asarlarida haqiqiy o'zbek qiyofasi tasviri yetakchi o'rin egallay boshladi.

Bolalar adabiyotining o'ziga xosliklari uning qahramoni tasvirida yanada yorqinroq namoyon bo'ladi. Masalan, 20-asr boshlari Bolalar adabiyoti namunalari ko'proq ijodkorning faolligi, qahramon tasviri emas, targ'ibiy-tashviqiy ruh ustuvorligi bilan ajralib tursa, 30-yillar Bolalar adabiyotida ko'proq xalq og'zaki ijodiga murojaat qilingan, bu davrda yaratilgan asarlarda ham hali faol qahramon obrazi deyarli yo'q edi. 50-60-yillar Bolalar adabiyoti namunalari bevosita yosh qahramonlarning asarlar voqealarida hal qiluvchi o'rin tutish bilan chinakam Bolalar adabiyotiga aylandi.

70-80- yillar Bolalar adabiyoti namunalaridan esa tobora hayotga o'z nuqtai nazari bilan qaraydigan, balandparvoz, ritorik ta'riflardan ko'ra tanqidiy nigohi o'tkirroq yosh qahramon qiyofasi gavdalana boshladi, shu davrda o'zbek Bolalar adabiyotiga ilk bora bolalarning o'ziga xos, endigina uyg'onib kelayotgan pok muhabbati kirib keldi. 90-yillar adabiyotida bu borada yangi qadam tashlandi,

O'zbek bolasi o'zbekning farzandi ekanligidan faxrlanish, ulug' ajdodlarga munosib bo'lish ruhidagi, tom ma'nodagi vatanparvarlik g'oyasi ustuvor asarlarni o'qish baxtiga musharraf bo'ldi. Bundan tashqar bolalar adabiyoti o'ziga xos jihatlaridan biri iulkan va porloq ishlarga ilhomlantiradigan bolishi ham zarur.

Eng muhimi mavzular tushunarli, sodda va qiziqarli tilda ifodalanishi kerak.

Xulosa

Bolalar adabiyoti yoshlarni imon-e'tiqodli kishilar sifatida va vatanga muhabbat ruhida taibiyalashda mustaqil mamlakatimizning qudratli qurolidir. Faqat chinakam badiiy asarlarga bolalarga kuchli ta'sir ko'rsatib, ana shu yuksak talablarga javob bera oladi. Shu sababli bunday kitoblar pedagogik nuqtai nazardan ham alohida ahamiyat kasb etadi bu vazifani bajarishda badiiy tilga suyanadi. Adabiy asarning tili uning g'oyaviy mazmunini aniq va ifodali ochib berish vositasidir. Yaxshi, aniq, ravon, obrazli, boy til bilan yozilgan asar yozuvchining maqsad va fikrlarini kitobxonlarga tez va oson yetkazadi. uvchisi sodda, ravon, qiziqarli va mazmundor qilib yoza bilishi kerak. Buning uchun esa u xalq tilini puxta bilishi lozim. Ravon til bilan yozilgan badiiy asarlarkitobxonning nutqiga ham katta ta'sir

ko'rsatadi, so'z boyligini oshiradi. Bolalar yozuvchilarining eng yaxshi kitoblari yosh avlodni hayotga to'g'ri munosabatda bo'lishga o'rgatadi, ona-diyorimizga, mehnatga muhabbat, zamonamizga sadoqat ruhida tarbiyalaydi, ulami yurtimizning munosib farzandlari bolishga chaqiradi. Kitob bolaning dunyoqarashini shakllantirishga yordam beradi, xarakterini tarbiyalaydi. flm-fanga muhabba'ini oshiradi. Kitob xalqimizning o'tmishi, ilg'or madaniyatimiz, fan va texnikamiz yutuqlari bilan tanishtiradi, faxr-iftixor tuyg'ularini o'stiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Otto, M., & Thornton, J. (2023). RIVOJLANAYOTGAN VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFATI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 832-833.
2. Otto, M., & Thornton, J. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIDA INGLIZ TILINI O'RGATISH TEXNANOLOGIYALARI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 834-835.
3. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. Educational Research in Universal Sciences, 2(9), 74-94.
4. Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 7, 65-71.
5. Ikromjonovna, J. S. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARGA TA'LIM BERISH JARAYONIDA ZAMONAVIY METOD VA VOSITALARNING AHAMIYATI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 581-583.
6. Ikromjonovna, J. S. (2023). THE ROLE OF FOLK TALES AND EPIC MOTIVES IN THE POETRY OF USMAN AZIM. Open Access Repository, 9(4), 545-548.
7. Maxliyoxon, O., & Farangiz, N. (2024). BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARIGA HAJVIY ASARLARNING O 'RNI. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 36-40.
8. Maxliyoxon, O., & Gulnoza, X. (2024). DRAMA JANRIDAGI ASARLAR TARIXI VA RIVOJLANISHI. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 28-31.
9. Maxliyoxon, O., & Dilnura, M. (2024). DRAMA VA UNING TURLARI. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 45-48.

10. Maxliyoxon, O., & Baxtigul, O. (2024). BADIY O 'QISH VA MATNDA SO 'Z ISHLATISH QOIDALARI. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 9-12.
11. Maxliyoxon, O., & Jumagul, A. (2024). 7-11 YOSHLI BOLALARDA TEZ OQISH VA TEZ AYTISH MASHQLARINING XUSUSIYATLARI. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 32-35.
12. Maxliyoxon, O. (2024). BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARI BILAN MADANIY TADBIRLARNI TASHKIL ETISH. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 24-27.
13. Maxliyoxon, O., & Ozodaxon, A. (2024). BOSHLANG 'ICH SINFI O 'QUVCHILARIDA AKTYORLIK MAHORATINI RIVOJLANTIRISH. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 13-16.
14. Maxliyoxon, O., & Diyoraxon, S. (2024). BADIY O 'QISHDA DIKSIYA NIMA VA UNING TURLARI. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 20-23.
15. Maxliyoxon, O., & Mushtariy, M. (2024). SAHNALASHTIRISH FAOLIYATIDA BOLALARDA AKTYORLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISH. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 112-116.
16. Moxira, T., & Maxliyoxon, O. (2024). BADIY O 'QISH VA DRAMA FANI HAQIDA UMUMIY MA'LUMOTLAR. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 49-53.
17. Maxliyoxon, O., & Nafisaxon, Z. (2024). BADIY O 'QISH VA DRAMA FANIDA DIKSIYA VA UNI BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA QO 'LLASH. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 101-106.
18. Maxliyoxon, O., & Munisaxon, A. (2024). BADIY O 'QISH VA DRAMA FANIDA XALQARO METODLAR QO 'LLASH USULLARI VA KAMCHILIKLARI. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 95-100.